
Slav Dillerinin Gagauzcaya Etkisi

Dr. Astrid MENZ

Özet: Balkanlarda konuşulan Türkiye Türkçesinin bir ağızı olan Gagauzca, yapısal bakımdan Türkçenin ortak özelliklerinden farklılaşan çok ilginç öğeler taşımaktadır. Yazıda, hem yazılı metinler hem de bir alan araştırmasında konuşma dilinden topladığım metinler temelinde Slav dilleri etkisi altında oluşan bu değişimler kod kopyalama kuramı ile çözümlenmektedir.

Anahtar kelimeler: Batı Oğuzcası, Dil İlişkisi (language contact), Cümle Bilgisi, Kod Kopyalama, Gagauzca.

GİRİŞ

Gagauzlar Kimdir?

Gagauzlar bilindiği gibi Ortodoks Hristiyan bir Türk topluluğudur. Gagauzların etnik bakımdan nasıl ve ne zaman oluştuğu tarihçiler ve Türkologlar tarafından halen tartışılmaktadır. Değişik tezleri özet olarak şöyle verebiliriz (ayrıntılar için bkz. Güngör / Argunşah 1991): Hristiyan oldukları için bazı bilim adamları tarafından Gagauzların Türkleşmiş Bulgar ya da Yunanlılardan oluştuğu, yine aynı sebepten bazılarınınca da Kumanların torunları oldukları ileri sürülmüştür. Bir başka teze göre Gagauzlar 13. asırda Bizans'a sığınan bir Selçuklu grubunun torunlarıdır. Ayrıca bu etnik grubun isminin etimolojisi de tartışmalıdır. Fakat, Gagauzcanın Batı Oğuzcası grubuna ait olduğu açıktır (Doerfer 1965).

Bu topluluğun en büyük bölümü – 1989 nüfus sayımına göre 197.000'i – eski Sovyetler Birliği sınırları içinde yer alan bugünkü Moldavya Cumhuriyeti'nin güneyinde (153.000) ve Ukrayna'nın güneybatısında yaşamaktadır. İkinci büyük grup halen Bulgaristan'da varlığını sürdürmektedir.

Ama nüfus sayımında belirtilmedikleri, daha doğrusu Bulgar kabul edildikleri için bunların kaç kişi oldukları bilinmemektedir. Romanya ve Yunanistan'da küçük Gagauz grupları bulunduğundan söz edilmekteyse de sayıları belli değildir. Türkiye'ye yerleşen gruplar da olmuştur; bunlar, dilin yakınlığı yüzünden olsa gerek kısa zamanda asimile olmuşlardır. Eski Sovyetler Birliği sınırları içindeki Kazakistan ve Kafkasya'da da Gagauz köyleri bulunmaktadır.

Gagauzca

Gagauzca dilbilim açısından Türkiye Türkçesinin bir ağızdır. Kowalski ve Pokrovskaya'nın tezlerine karşın, Doerfer'in (1959 ve 1965) gösterdiği gibi Kıpçak Türk dilleriyle alakası yoktur.

1957'de o zamanki Sovyetler Birliği'nde yazı dili olarak resmi statü kazanmış, 1996'ya kadar Kiril harfleriyle yazılmıştır, fakat aslında tam manasıyla hiçbir zaman yaşayan bir yazı dili olmamıştır. Sovyetler zamanında Moldavya'nın bazı okullarında, sadece üç yıl için, haftada üç saat (1958-1961) ana dili dersi okutulmuştur. Bu yüzden hemen hemen hiç kimse Gagauzca'yı gündelik hayatında yazı dili olarak kullanmaz. Sadece birkaç gazeteci ve yazar Gagauzca yazmaktadır. Hatta gözlemlerime göre Gagauzca kitaplar da fazla okunmamaktadır. Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kurulan Moldavya Cumhuriyeti'nin Gagauz köylerindeki okullarda temel dersler Rusça verilse de, bütün çocuklar zorunlu olarak haftada üç saat Gagauzca dersi almaktadır. 1996 Ocak ayında Gagauzca için Latin alfabesi kabul edilmiştir. Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Gagauzca yayınlar da çoğalmış ya da canlanmıştır.

Gagauzca'yı inceleyen bilim adamlarının hemen hemen hepsi bu dil üzerinde Slav dillerinin büyük etkisi olduğunu yazmıştır. Hatta Doerfer Fundamenta'daki yazısında "Gagauzca sentaks bakımından tamamen gayri Türkçedir ve Slavlaşmıştır" der "Syntaktisch ist das Gagausische völlig untürkisch und slawisiert". 1959: 270). Bu ve buna benzer iddialar ilgi çekicidir. Gayri Türkçe bir sentaks nasıl bir şeydir ve Gagauzcanın sentaksı ne kadar gayri Türkçedir? Sentaksın tümü mü Slavlaşmıştır yoksa Türk dillerinin yapısına özel bazı ayrıntıları korunmuş mudur? Türkçe gibi bir dil, yapı bakımından çok uzak olan bir dil grubunun etkisi altında kaldığı zaman dilde neler değişebilir, neler değişmez ya da değişemez? Doktora tezime temel olan araştırmama, bu ve buna benzer sorulara cevap bul-

mak için başladım ve ilk önce yayımlanmış mensur metinleri inceledim. Daha çok cümle yapısıyla ilgilendiğim için manzum metinleri bu araştırmanın dışında tuttum. Halk edebiyatında çağdaş gündelik konuşma dilinde çok nadir rastlanan ya da hiç rastlanmayan kelimeler, ekler ve yapılar halen görülmektedir.

Yazılı metinler: İlk Gagauzca metinler, Moşkov'un Besarabya'da topladığı ve 1904'te yayınladığı malzemelerdir. Bu kitapta çok sayıda masal, anlatı, atasözü ve bilmece yer alır; ekinde ise Gagauzca-Rusça bir sözlük vardır. Manov'un 1938'de ilk basımı yapılan etnografi ve tarihle ilgili yapıtında da Varna civarında topladığı bir kaç masal, atasözü, bilmece ve türkü bulunur. 1960'larda Zajaczkowski Bulgaristan'da Gagauzca masal, bilmece, atasözü ile örf ve adetler hakkında derlemeler yapmıştır. Bunlar aslında konuşma dili örnekleridir.

İlk gerçek yazılı metinler bir Gagauz din adamı olan Mihail Çakır'ın tercümeleleridir. Kendisi daha sonra Gagauzların bir tarihini de yazmış ve küçük bir sözlük hazırlamıştır. Tarih kitabı 1934'te basılmıştır. Bu yazılarda Latin alfabesini kullanmış ancak Romence imla sistemine yakın bir imla sistemi kurmuştur. Bu sistemde *ö* ve *ü* seslerini *io* ve *iu* harfleri ile *ı* sesini de *â* harfi ile göstermiştir. Açık *e* için *ae* harflerini kullanmıştır.

Ünsüzlerde ise durum şöyledir:

/K/, yani ötümsüz artdamak kapantılı sesi *c*, ancak *k*'den sonra ince bir ünlü gelirse *ch*,

/G/, yani ötümlü artdamak kapantılı sesi *g*, ancak sonunda ince bir ünlü gelirse *gh*,

/Ç/, yani ötümsüz, dişdamak, sürtünmeli sesi *ci* ya da *ce*,

/C/, yani ötümlü, dişdamak, sürtünmeli sesi *dj*

harfleri ile gösterilmiştir.

Aşağıda verdiğim örnekler kullandığı sistemi açıklamaktadır:

tiurc	= Türk	tiurcea	= Türkçe
ichi	= iki	bacalâm	= bakalım
ghibi	= gibi	ghiuneş	= güneş
hangâ	= hangi (=hangi)	hici	= hiç
necin	= neçin (niçin)	urumdjea	= urumce (=rumca)

Mikail Çakır'ın ilk yapıtları kutsal metinlerin tercümeleridir. Oysa yazmış olduğu tarih kitabı sadece onun ilk kitabı değil, aynı zamanda bilinen tek serbest yazı ve herhalde Gagauzca yazılmış ilk serbest metindir. Eğitimi ni Romence ve belki de Rusça gördüğü için yapıtlarında bu dillerin etkisi çok bellidir. Bence bu etkinin en önemli örneği onun metinlerinde ilk defa rastlanan ilgi adlıdır; bunu ileride ayrıntılı olarak inceleyeceğim.

Bunların dışında 1957 senesine kadar Gagauzca bir şey yayınlanmamıştır. Sovyetler döneminde ve sonraları düzyazı yazarların en tanınmışlarından 1922 doğumlu Diyonis Tanasoğlu öyküler yanında tek Gagauzca roman olan *Uzun Kervan*'ı yazmıştır. 1933 doğumlu (-1984) Dimitri Karaçobanoğlu öyküler kaleme almıştır. 1953 doğumlu Stepan Bulgar hem edebi öyküler hem de tarihi çalışmalar yazmıştır, 1928 doğumlu Nikolay Baboğlu folklor ve çocuk kitabı yazmaktadır. Hatta son sözü edilenin Gagauzca ders kitapları da vardır. Şiir ve türkü yazmak Gagauzlar arasında çok yaygındır, fakat yukarıda da belirtildiği gibi ben şiir dilini araştırmanın dışında tuttum.

Dil, daha doğrusu sentaks bakımından bu metinler arasında farklılıklar görülebilir. Türkiye Türkçesine en yakın olanı, Bulgaristan'da konuşulan Gagauzcadır. Moşkov'un metinleri arada kalır en uzağı ise Mihail Çakır ile başlayan modern yazı dilidir. Ayrıntılara biraz ileride değineceğim.

Alan araştırmam: Yayınlanmış olan metinleri inceledikten sonra çağdaş konuşma dilini merak etmişim. Muhtemelen Moşkov zamanından bu yana dilde değişiklikler olmuştu. Bunu tespit etmek için 1995'te Moldavya Cumhuriyeti'nde bir alan araştırması yaptım. Dört hafta boyunca Tomay köyünde kaldım ve malzemenin çoğunu orada topladım, ama başka köylerden derlediğim malzemeler de vardır. Masal ve folklor malzemesi epeyce iyi kayda geçmiş ve folklor metinleri yapı bakımından ve dolayısıyla kullanılan dil bakımından bir derece sabit olduğu için, bir amacım da bunların dışında metin türleri elde etmektir. Mesela atasözlerinde gündelik dilde kullanılmayan eski sözcükler geçer; masallarda zaman eklerinin bütün varyantları kullanılmaz.

Köye geldiğimde ilk ilgimi çeken o yöredeki (yani Moldavya'daki) tonlamanın (intonasyonun) Türkiye Türkçesinden çok farklı olduğuydu. Metinleri okuduğum zaman hiç zorluk çekmiyordum. Hatta cümle yapısı yüzünden ana dili Türkiye Türkçesi olanlardan daha kolay tercüme edi-

yordum. Konuşma dilini anlayabilmem içinse bir kaç gün alışma süresi gerekti. Oysa, bu alan araştırmamdan iki yıl önce, Bulgaristan'daki araştırmam sırasında dinlediğim Gagauzcanın tonlamasını Türkiye Türkçesine daha yakın bulmuştum.

Alan araştırması boyunca farklı kişilerden metin topladım. Genelde diyalektoloji çalışmalarında kaynak kişi olarak okumamış ihtiyar kadınlar tercih ediliyor (ayrıntılar için bkz. Demir 1999). Bunun birinci nedeni genellikle okumamış kadının doğduğu yörede kalması, "yabancı" bir şiveyle temas etmemiş olması; ikincisi, standart dil ile temas etmemesi; üçüncüsü de ihtiyar kadınların çoğu toplumda muhafazakar olmaları ve eski kelimeleri kullanmaları. Böylece bunlardan derlenen malzeme-lerde, dilin ya da ağzın tarihini biraz da olsa görebiliriz.

Öte yandan bu yaklaşımın dezavantajları da vardır: Her şeyden önce dil değişmeyen bir nesne değildir; her nesil kendi değişikliklerini dile katmaktadır ve dilde, nesilden nesile nelerin, nasıl ve hangi yönde değiştiğini araştırmak da son derecede önemlidir. Aynı zamanda Gagauzca gibi az kayda geçmiş bir dilin sadece masalları ve atasözlerini toplamak, okumuş olanlardan kayıt yapmamak dilin önemli bir tabakasını göz ardı etmek olur. Ayrıca her dilin değişik üslup ve tarzları vardır; örneğin arkadaşları arasında bir üslubu kullanan öğrenci üniversitede hocasıyla konuşurken başka bir üslup kullanır. Bunlardan birisi ötekinden önemlidir diyemiyoruz. Bundan dolayı kaynak kişileri okumamış yaşlı kadınlar arasından olduğu kadar, okumuş, fakat Gagauzcayı sadece aile içinde konuşanlar ile okumuş ve Gagauzcayı yazı dili olarak da kullananlar arasından seçtim. Anlatılarındaki konular arasında hatıralar, politik değişmeler, bir Moskova gezisi, İkinci Dünya Savaşı'nda köyde olup bitenler vardır. Bir defa da bir anne-kız arasındaki diyalogu kaydettim. Fonetik ve fonoloji üzerine çalışmadığım için anlatılanları bilgisayara pek ayrıntılı olmayan bir transkripsiyon sistemiyle aktardım.

Çözümleme için kuramsal yaklaşımlar

Bir dil bir başka dilin etkisi altında kaldığı zaman ne kadar ve hangi yönde değişiklikler olabildiğine dair birkaç kuram vardır.

Bir birey ya da bir toplum iki ya da daha fazla dili dönüşümlü kullanıyorsa dil ilişkisi (*language contact*) ortaya çıkmaktadır. Bu ilişkiden değişik sonuçlar doğabilir. Bu sonuçlar dilbilimciler tarafından genelde şöyle sınıf-

landırılır (ayrıntılar için bkz. Bechert/Wildgen 1991: 2-5).

1. Her iki dil de değişmez, fakat söylemde karışık kullanılır. Buna *code-switching* yani dönüşümlü kod kullanımı denir. Hollanda'da konuşulan Türkçeden dönüşümlü kod kullanımı için bir örnek:

(1) *Zijn vader* zorla yaptırmış (Babası zorla yaptırmış) Backus (1996: 187).
onun baba

2. Dillerden biri öteki dilin etkisi altında değişir. Genelde prestiji yüksek olan dil bu durumda etkileyen dil olur. Buna girişim (*interferenz*) denir. Bu duruma Almanya'da konuşulan Türkçeden bir örnek:

(2) O da gelmesi lâzım Menz (1991: 41)
o=yalın hal
Almanca: Er muß auch kommen
er=yalın hal

3. Zamanla bir dilin (genelde etkilenenin) kullanımından vazgeçilir. Buna dil yitimi (*language loss*) denir. Bunun bir örneği, Türkiye'deki genç Yahudilerin kendilerinden önceki kuşağın anadili olan Ladino, Fransızca ya da Almanca'yı öğrenmemesi, ya da sadece pasif olarak öğrenmesidir.

4. Her iki dil ayrı alanlarda kullanılır; buna iki-dillilik (*diglossia*) denir. Böyle bir durum okumuş olan Gagauzlar için geçerlidir; iş yerlerinde genellikle Rusça, evde ise Gagauzcayı kullanıyorlar.

Dönüşümlü kod kullanımının 3 türü vardır (Johanson 1993). Birincisi simgesel dönüşümlü kod kullanımudur. Söylem bir dilde oluşur ve konuşan ara sıra cümlelerin sonuna öbür dilden ünlemler, kısa sorular vs. ekler. Bu ekleme ise konuşanın öbür dili bilmesinin simgesidir.

İkincisi, konuşan bir cümlesini bir dilde bitirir, yeni cümleyi öbür dilde oluşturur. Buna cümleden cümleye dönüşümlü kod kullanımı (*extraclausal code-switching*) denir.

Üçüncüsü de cümle içi dönüşümlü kod kullanımı ya da kod karıştırma'dır (*intraclausal code-switching* ya da *code-mixing*). Daha önce verdiğim Hollanda Türkçesi cümle bunun bir örneğidir. Bununla ilgili birkaç sorun vardır. Cümlelerin içinde hangi öğeler değişebilir; konuşulan dilin grameri bazı değişimleri engelliyor mu ya da bazı değişimler bütün dillerde im-

kansız mıdır? Bu sorulara ilişkin bazı tezler öne sürülmüştür. Örneğin, cümlede bir öğeye bağımlı olan öğelerin, örneğin fiile bağlı olan nesne ya da son takıya bağlı olan isim gibi öğelerin, aynı dilden olması gerektiği öne sürülmüştür. Bir başka kurama göre bir sözcüğün ya da bir deyimmin içinde dönüşümlü kod kullanımı olamaz. Ne var ki bu sınırlamalar pek geçerli değil.

Girişimle ilgili problem en çok terimin kendisinden kaynaklanıyor. *Interferen*’in “karışma, taciz” gibi bir anlamı vardır, bu yüzden olumsuzluk çağırıştırır. Ayrıca, bu model iki dilden gelen öğelerin sonradan kolayca ayırt edilebileceğinden hareket eder. Oysa girişim sonucunda yepyeni, iki dilde daha önce bulunmayan bir öğe de oluşabilir.

Johanson (1992, 1993) ise alternatif bir model önermiştir: Alıntı, dönüşümlü kod kullanımı ve girişim yerine kopyalama terimini geliştirmiştir. Bunun bir sebebi, bir dilden bir kelime alındığında, onun artık kaynak dile değil alındığı dile ait olmasıdır. Dönüşümlü kod kullanımı terimini de bir cümlenin mutlaka bir dile ait olması gerektiği için reddediyor. Bir başka dilden gelen öğeler konuşulan dile uyarlanarak kullanılıyor. Daha önceden verdiğim örneğe dönersek:

- (1) *Zijn vader* zorla yaptırmış.
onun baba

Burada, Türkçe tercümesinde belirgin olmayan bir özellik vardır: *Zijn* Hollandaca eril iyelik adıdır. Yani Hollandacada erkekler için kullanılır. Oysa burada bir kızdaki bahsediliyor. Fakat Hollanda’daki Türkler Türkçe konuşurken Hollandaca adıl kullandıklarında herkes ve her şey için sadece eril şekli kullanıyorlar. Demek ki Hollandacadan kopyalanan adılar Türkçenin bir özelliğini – cins farkı olmamasını – taşıyor.

Başka örnekler de Almanya’daki ilk nesilden bulunabilir: Genelde ilk kuşağın Almancası sınırlıdır, fakat yine de bazı Almanca kelimeler kullanılır. Ancak bu kelimeler Türkçenin fonolojisine uyarlanır. Örneğin:

- (3) Bahnhof [ba:nho:f] (tren istasyonu) *banof*
Weihnachten [vaynahtn] (noel) *vaynak* olmaktadır (Johanson 1993: 207)

İki tür kopya vardır, birisi genel kopya (*global copy*), öbürü seçilmiş kop-

yadır (*selective copy*). Genel kopyalama bir ögenin alıcı dilde bütün yapısal niteliklerle kalıp olarak kullanılması demektir. Alıcı dilde kullanılabilmesi için bu öğelerin uyarlanması gerekir ve sadece alındığı dildeki eşdeğeri yerine kullanılır.

Örneğin *Banof* Türkçenin fonolojisine uyarlanmıştır; cümle içinde kullanırken, örneğin *Banofa gittim* denirken Türkçenin sentaksına göre yönelme hali almaktadır, oysa Almancada bir ilgeç (*zu*) gerekirdi.

Seçilmiş kopya bir ögenin sadece bir ya da birkaç yapısal niteliğinin kopyalanması demektir. Bunlar fonetik, morfofonemik, semantik, kombinasyonla ilgili ya da sentaktik nitelikler olabilir. Bununla ilgili örnekleri daha sonra Gagauzcadan vereceğim.

Gagauzcada Genel Kopyalar

Dil değişiklikleri arasında ilk göze çarpan tabii ki büyük sayıdaki genel kopyalardır. Bunları titizlikle araştırınca en çok adların kopyalandığı görülüyor. Bu kopyalanmış adların Arapça, Farsça, Yunanca, Romence, Bulgarca ve Rusça gibi değişik kaynak dilleri vardır; fakat ben özellikle Rusçadan kaynaklanan kopyalardan sözedeceğim.

Adlar: Hollanda'daki araştırmaların bir sonucu olarak kopyalanan sözcük türlerinin ikinci dilin ne derecede bilindiğine bağlı olduğu ortaya çıkmıştır (Boeschoten & Verhoeven 1985). İlk nesil hemen hemen sadece adları kopyalarken ikinci kuşak az sayıda olsa bile sıfat ve fiilleri de kopyalamaktadır. Bunun nedeni ise herhalde Hollandaca ve Türkçenin yapı bakımından çok farklı olmasıdır. Gagauzca için tabii ki değişik nesilleri ayırt edemiyoruz. Rusçayı çok az derecede bilen Gagauz da Rusçadan kopyalanan fiil ya da sıfatlar kullanır. Bu durum kopyalanan sözcüklere ne kadar alışılmış olduğunu gösterir. Yine de Rusçayı çok iyi bilen genç nesil, konuya bağlı çok sayıda Rusçadan kopyalanan sözcük kullanmaktadır.

Kopyalanan adların çoğu modern hayatla ilgili, *kolxoz*, *predsedatyel* 'başkan', *astanovka* 'otobüs durağı' gibi kelimelerdir. Eski ve yaygın alıntıların sesçil uyarlanması oldukça katıdır. Örneğin Rusça *syvorotka* 'kesilmiş sütün suyu' Gagauzca *suroatka* olmuştur. Yeni giren alıntıların Gagauzcaya sesçil bakımdan uyarlanması ise daha seyrek, örneğin *t'exnika* (< Rus. *tehnika*) önseste damaksıllaşmış ünsüzle telaffuz edilir. Sesçil uyarlama-

nın derecesi tabii ki konuşanın Rusça bilmesine de bağlıdır; yani konuşanın Rusça bilgi seviyesi yükseldikçe seçil uyarılma azalmaktadır. Bu durum eski Sovyetler Birliği'nde konuşulan diğer Türk dilleri için de geçerlidir, bkz. Baskakov (1960: 29). Çok yaygın ve Gagauzcaya iyice yerleşmiş olan kopyalar ise, konuşanın Rusçası çok güçlü de olsa, genelde uyarlanmış şekilde kullanılır.

Bütün kopyalanmış adlar, tıpkı Türkçe adlarda olduğu gibi, hal, iyelik, çoğul ve sözcük yapım eklerini alabilirler ve bu ekler ünlü uyumu bağlı kullanılırlar. Rusçanın çekim ekleri herhangi bir değişme olmadan kalıplaşmış şekilleriyle kalırlar, örneğin *palatkalarda* 'çadırlarda', Rusça *palatka*'dan kaynaklanır.

Ayrıca, kopyalanan adlar da Türkçe adlar gibi sıfat işlevini alıp bir adı nitelendirebilirler.

Sıfatlar: Kopyalanan sıfatlara ise adlardan daha az rastlanmaktadır. Bunların da tümü Rusçadan kaynaklanmaktadır. Bu sıfatlar Rusçadaki biçimiyle yazı diline girmiş, ama Rusçanın sıfat türetme ekinin tekil eril yalın durumu sabitlenerek aktarılmıştır. Sıfat, diğer cinslerden olan bir alıntı adı nitelendirse de, bu ek değişmez. Örneğin *grajdanski militsiya* 'sivil milis', Rusça *grajdanskiy* ve *militsiya* sözcüklerden kaynaklanıyor, fakat *militsiya* sözcüğü dişil olduğu için Rusçada sıfatın da dişil eki alması, yani *grajdanskaya militsiya* olması gerekirdi. Demek ki bu tamlama bir kalıp olarak alınmamış, sıfat ve ad ayrı ayrı kopyalanarak yapılmıştır. Yine cins farkı kategorisi Türk dillerinde olmadığı için kopyalanmış sözcüklerin cins eki, işlevi olmayan kalıplaşmış bir şekil almaktadır.

Konuşma diline ise Rusçadan kaynaklanan eski ve yaygın sıfatlar eksiz olarak girmiştir; yani sıfatların sadece kökeni aktarılmıştır. Örneğin Rus. *prostoy* 'bayağı' Gagauzcada *prost*, (*prost uşaklar* 'bayağı çocuklar'); Rus. *interesnyy* 'ilginç', Gagauzcada *interes* şeklinde kullanılır (*çok interes nuantslar vardı* 'çok ilginç nüanslar vardı'). Topladığım malzemelerde çoğunlukla ekle birlikte aktarılan sıfatlara da rastlanmaktadır.

Bunların çoğu, kanaatimce çok yaygın olmayan, belki de konuşanın o anda Rusçadan aktardığı sözcüklerdir, örneğin *oldu baalantı kolateralni* (< Rus. *kollateralnyy*) 'paralel bir bağlantı oldu'. Bu örnekte kopyalanmış bir sıfat Türkçe bir adı nitelendirmektedir. Çoğu zaman kopyalanmış sıfatlar alıntı adları nitelendirir, yine de sıfatın eki kalıplaşmış olarak kalır ve

uyum göstermez. Örneğin *atomniy bomba* ‘atom bombası’ Rus. *atomnaya bomba*; *tsentralisovani bir gosudarstva* ‘merkezî bir devlet’ (< Rus. *tsentralisovannoe gosudárstvo*). Bu son örnek, belirsizlik sıfatı *bir*, Türk dillerinin yapısına uygun olarak, niteleyen sıfat ile nitelendirdiği adın arasına konduğu için de ilginçtir.

Zarf işlevinde kullanılan sıfatlar da buna benzer özellikler gösterir. Ya *bespereriv* (< Rus. *bespererivnyy*) *aaler* ‘durmadan ağlıyor’ örneğinde olduğu gibi eksiz kök Gagauzca cümleye konulur ya da *ben onu točno* (< Rus. *tóčno*) *bilerim* ‘Ben onu çok iyi biliyorum’ örneğindeki gibi Rusçanın sıfattan zarf türetme ekiyle beraber kullanılır.

Bunun yanında Rusçadan kaynaklanan sıfat ekiyle beraber kalıplaşmış olarak zarf işlevinde kullanılan sıfatlara da rastlanılmaktadır. Örneğin *sora onnar gitti an kalıysın svobodnyy* (< Rus. *svobódnnyy*) *bir tane* ‘Sonra, onların gittiği an serbest kalıyorsun, yalnız’. Bu da açıkça Rusçadan kaynaklanan kopyalanmış sözcüklerin Türk dillerinin kurallarına göre kullanıldığını gösteriyor.

Fiiller: Rusçadan kaynaklanan fiiller Gagauzcada master halinde *etmee* ve *olmaa* fiillerinin yardımıyla kullanılır. Örneğin *zaşlust etmee* (< Rus. *zaslujit’*) ‘hak etmek’. Bazı çok yaygın ve sık kullanılan alıntı fiillerin şekli çok değiştirilmiştir. Örneğin *zvont etmee* (< Rus. *zvonit’*) ‘telefon etmek’. Rusçanın addan türemiş fiilleri genelde alıntı olarak kullanılmaz. Bu durumda çoğu zaman temel addan *yapmaa* yardımcı fiilinin yardımıyla birleşik fiil yapılıdır. Örneğin *remont yapmaa* ‘tamir etmek’ (< Rus. *remont* ‘tamir’) kullanılır, ama *remontirovat’* fiili kopyalanmaz.

Addan fiil türeten +LA ekinin konuşma dilinden topladığım malzemede, genelde Rusça adlara eklendiği görülür. Bu sadece ve çok ender olarak yazı dilinde görülür, örneğin *konfuzlama* ‘birisinin kafasını karıştırmak’ (< Rus. *konfuz* ‘karmaşa, şaşkınlık’). Konuşma dilinde Romenceden kaynaklanan +LA ekiyle türemiş sadece ve sadece *oloylamaa* ‘yağlanmak’ fiilini buldum.

Zarflar: Rusçadan kaynaklanan alıntı zarflar çok azdır; ancak bunlardan *uje* ‘artık’ ve *srazu* ‘hemen’ konuşma dilinde çok yaygınken yazı dilinde ise hiç bulunmaz.

İşlevsel sözcükler: Anlam taşıyan sözcüklerin yanı sıra işlevsel sözcükler de Gagauzcaya yerleşmiştir. Bunların arasında en çok Rusça bağlaçlar kullanılmaktadır. Ancak bağlaçların Gagauzcadaki işlevleri Rusça-dakin-den farklıdır. Bunların arasında *da* 've', *a* 'ama, fakat', *ili* 'yoksa' en yaygın olan alıntı bağlaçlardır. *Da* 've' Rusçada eşbağımlı tümceleri bağlayan bağlaç olarak kullanıldığı halde, Gagauzcada sadece tümcenin başına gelip söylemin iç yapısını açıklayan edat olarak kullanılır. Aynı işleve sahip ancak anlamı biraz daha katı olan *a* 'ama' edatı Rusçadaki bağlaç işlevini Gagauzcada göstermez, ama konuşma dilinde çok kullanılır.

İli 'yoksa' hem iki eşbağımlı tümceyi hem de iki önermeyi bağlayabilir. Çok az Rusça bilen Gagauzlar da bunu kullanırlar. Yazı dilinde ise bu alıntı edata hiç rastlamadım. Buna karşılık konuşma dilinde zaten yaygın olmalarına rağmen *ya* ile *osa* topladığım malzemede çok daha sık geçmektedir.

Gagauzcada Seçilmiş Kopyalar

Sözdizimi: Seçilmiş kopyalara gelince, metinlerde ilk göze çarpan Türkiye Türkçesinden değişik olan sözdizimidir. Basit tümcedeki nötr olan sözdizimi nesne-yüklem değil yüklem-nesnedir. Örneğin *büyük batımız* (erkek kardeş) *almış yakmış kibridi*. Bu sözdizimi gündelik Türkiye Türkçesinde de mümkündür, fakat *abimiz kibridi yakmış* nötr sözdizimidir ve *abimiz yakmış kibridi* cümlesinin anlamı onunla aynı değildir. Türkiye Türkçesinde sözdizimi değişikliğinden kaynaklanan anlam farkları için bkz. Erdal 1999.

Pokrovskaja'nın gramerinde olumsuzluk edatı *deil* ya da *diil'in* Gagauzcada her zaman olumsuz kıldığı öğeden önce geldiği belirtilir. Benim konuşma dilinden topladığım malzeme bu iddianın doğru olmadığını belgelemektedir. Örneklerin gösterdiği gibi *deil* olumsuz kıldığı kelimedenden önce ya da sonra gelebilir:

(4) *O vakıt her bir şey deildi paalı ya da Sulan dost deil*

Fakat örneklerin çoğunda olumsuzluk edatı olumsuz kıldığı öğeden önce gelir, hatta yazılı metinlerde hemen hemen her zaman önce gelir. Bence bu değişik sözdizimi Rusça olumsuzluk ilgecinin pozisyonunun bir kopyasıdır:

(5) Gagauzca: *Deiliz musulman* Rusçası *My ne musul'mane'* dir.

Bu örnek iki şeyi gösterir: Sözdizimi Rusçadan kopyalanmıştır; fakat *deil* hala Türkiye Türkçesindeki gibi zaman ve kişi eki alabilmektedir. En yaygın kullanılışı da budur. Yine de Rusçası çok iyi olan bazı kaynak kişiler, kişi ekinin yerine kişi adılı kullanıyor ve böylece Rusçanın olumsuzluk ilgecinin özelliklerini tam olarak *deil* üzerine kopyalıyor:

(6) *Biz deil musulman* *My ne musul'mane*

Bu cümlelerin Rusça cümle ile tek farkı *musulman* kelimesinin tekil olması, yani özneyle uyum göstermemesidir. Böyle örneklerle nadiren rastlanıyor. Genel olarak *deil* kişi ve zaman eki alıyor. Bu nedenle Pokrovskaya'nın *de-il* bir ilgeç olmuştur, şeklindeki iddiasını reddedebiliriz.

Edat işlevi yanı sıra *deil* sıfat veya belirteci olumsuz kılabilir. Bu işlevle *de-il* Slav dillerinde bulunan olumsuzluk ilgeçleriyle daha büyük yakınlık gösterir. Bunların arasında çok yaygın olan *diil çoktan*, yani 'yakın zamanlardan' ve *diil dooru* yani 'yanlış' gibi olumsuz sıfatlar da vardır.

Olanak kipi: Gagauzcanın olanak ifade etmek için kullanılan yapısı çok ilginçtir. Bu alanda Bulgarcadan kopyalanmış Gagauzcaya özel bir yapı gelişmiştir.

Türkiye Türkçesinde *-ebil-* eki hem yeterlik hem de olanak ifade ederken, Gagauzcada sadece yeterlik ifade etmektedir. Olanak ifade etmek için *var* artı *nasıl* ya da *nice* artı istek kipi alan fiil ya da özne kişisiz bir özneyse, mastar halinde kullanılmaktadır. Olanığın olumsuzluğunu ifade etmek için *yok* artı *nasıl/nice* artı istek kipi alan fiil kullanılmaktadır. Önce birkaç örnek verebiliriz:

(7) *Ben varınca bizim V'lan da gidiim*
Ben bizim V ile de gidebilirim.

Bu örnekte *var* artı *nice* tek sözcük halinde kaynaşmış (*varınca*) olarak kullanılıyor. Bu konuşma dilinin bir özelliğidir.

(8) *Var mı nasıl ben hızlaniim aliim gözlüklerimi?*
Koşup alabilir miyim gözlüklerimi?

Bu örnekte *var* ve *nasıl* arasında soru eki *mI* bulunmaktadır. Genelde *var* ve *nasıl* ya da *nice* arasına sadece soru eki ya da *imek* fiilinin türevleri olan *iken*, *ise*, *idi* ve *imiş* gelebilir. Geçmiş zaman edatı hem *var'* a hem *nasıl'* a eklenebilir. Örneğin;

(9) *Bu lafları vardı nasıl sölesin saade en iy dost.*

Bu sözleri sadece en iyi dost söyleyebilirdi.

(10) *Nasıl ben var nasıldı amazlayım onu, açan ikimiz da birerde düüştük*

Ben ona nasıl ihanet edebilirdim çünkü biz aynı yerde dövüştük.

Yukarıda açıkladığım gibi olanak kipinin olumsuzluğunu ifade etmek için *yok* kullanılır. Örneğin:

(11) *Ama batıramadı duygularımı, nasıl yoktu nice batırmaa su içine topu.*

Ama top su içine batırılmadığı gibi duygularını batıramadı.

Bu örnek hem *-ebil-* ekinin olumsuzu ile ifade edilen yeterlik olmadığını hem de olanağın olumsuzluğunu paralel olarak gösteriyor. Fiilin gösterdiği şeyi olumsuz kılmak için fiil olumsuzluk eki alıyor, örneğin

(12) *Fasıl, nasıl ben var nasıldı görmeyim seni...*

Seni nasıl görmeyebilirdim, acayıpti.

Bu ilginç yapının kaynağı bence Bulgarcadır. Bulgarca *ima* 'var olmak veya malik olmak' artı *kak* 'nasıl mümkün' demektir. Olanak ifade etmek için bu yapı artı fiilin istek kipi kullanılır. Olumsuzluk ifade etmek için *ima'*nın yerine *nyama* kullanılır. Gagauzcadaki yapıdan farklı olarak kişilik eki *ima* veya *nyama'*ya eklenir.

Genelde nötr olan sözdizimi önce *var nasıl* sonra ona bağlı olan yüklemidir. Fakat nadiren devrik sözdizimine de rastlanır. Buna uygun bulduğum bütün örnekler ise kişisiz ifadelerdir, örneğin:

(13) *Her bir işi de resimlemee yok nice*

Her bir şeyin de fotoğrafı çekmek mümkün değil.

Var nasıl ve *yok nasıl* fiilsiz de kullanılır. Bu durumda anlamı *olur* ve *olmaz-*

dır. Bu da Bulgarcanın *ima kak* ve *nyama kak* kullanımına paraleldir. Örnekleri araştırınca *nasıl* ve *nice* kullanımını arasında bir fark bulamadım. Bazı kaynak kişiler ikisinden birini tercih ederken, bazıları ikisini de kullanmaktadır; fakat *nasıl nice'*den daha yaygındır. *Nice* kullanan kişiler birleştirilmiş şekli olan *varıncayı* tercih ediyordu.

Yan cümleler: Yan cümlelerde de Slav dillerinin etkisini görebiliriz. Bilindiği gibi Hint-Avrupa dillerinde yan tümceler bağlı buldukları öğeden sonra gelir, bir bağlaçla başlar ve yüklemeleri zaman ve kişiye göre çekim ekleri taşır. Bu modele uyan tümceler Gagauzcada çok yaygındır. Yan cümlenin yüklemi, zorunlu olmasa da, çoğu zaman Türkiye Türkçesindeki gibi cümlenin sonundadır.

Özellikle Türkiye Türkçesinde sıfat fiil ya da isim fiille oluşturulan cümle tipi Gagauzcada hemen hemen yok olmuştur. Zarf fiille oluşturulan cümle tiplerinde durum biraz farklıdır.

Nesne cümlesi: *Gör-, anla-, düşün-, söyle-* gibi fiillerin nesne cümleleri Gagauzcada isim fiille oluşturulmamaktadır. Genel Türkçeye ait olan bu yapının yerine yüklemden sonra bir zaman ve kişiye göre çekim eki taşıyan bir yükleme gelmektedir. Yan cümle ise genelde *ani* ya da bazen *ki* bağlacıyla başlamaktadır:

(14) *Ben gördüm ani var onlardan çok*
Onlardan çok olduğunu gördüm.

(15) *Ben annerim ki siz beni kapıcınız*
Sizin beni hapse atacağınızı anladım.

Korkmak fiilinin nesne cümlesi bir başka özellik de taşımaktadır. Ana cümle ve yan cümlenin öznesi aynı ise yüklemlenin yüklemi mastar eki, ayırıysa istek kipi eki almaktadır. Bundan başka özne aynıysa bağlaç kullanılmaz; değişirse yine *ani* bağlacı kullanılır. Her durumda yüklemlenin yüklemi olumsuzluk eki taşır:

(16) *korker sokmasın ayağını*
(İneğin) ayağını sokmasından korkuyor.

(17) *Presedatelden korkardık ani çekişmesin*

Başkandan, kızacağından korkardık.

Birden fazla nesne cümlesi aynı yükleme bağlı olabilir, o zaman nesne cümleleri *hem 've'* eşbağımlılık bağlacıyla bağlanır:

(18) *Babu açtı kapıyı da söyledi, ani Lenka saaselem hem ani çocuk ölü duumuş.*

İhtiyar kadın kapıyı açıp Lenka'nın sağ olduğunu ve çocukcağının ölü doğduğunu söyledi.

İran'da konuşulan Azericede *ki* bağlacıyla başlayan, yüklemden sonra gelen nesne cümlesi vardır, fakat birden fazla eşbağımlılık bağlacıyla bağlanamazlar. Bu tür nesne cümleleri için bkz. Kırıl (2001, 120-121).

Niteleme cümlesi: Sıfat fiille kurulan niteleme cümlelerine Gagauzcada çok az rastlanır. Bunların arasında en çok *-(y)En* sıfat fiiliyle kurulan yan cümleler vardır; *-dIK* sıfat fiili yok denecek kadar az kullanılır. Genelde niteleme cümlesi bağımlı olduğu ögeden sonra gelir, kişi ve zamana göre çekilen bir yüklemi içerir ve bir bağlaçla başlar. Bu cümle türünde de özellikle konuşma dilinde *ani* bağlaç olarak kullanılır. Yazı dilinde ise en çok *angı* (hangi) kullanılır. *Angı* tekil/çoğul uyumu göstermek için iyelik eki, yan cümledeki işlevi göstermek için hal ekleri alır. Bu durumu göstermek için aşağıda 6 cümle kurdum. Soldaki kalıplar konuşma dilinde, sağdakiler ise yazı dilinde daha yaygındır.

(19) <i>adam ani geler</i>	<i>adam angısı geler</i>	(= gelen adam)
<i>adam ani gördüm</i>	<i>adam angısını gördüm</i>	(= gördüğüm adam)
<i>adam ani para verdim</i>	<i>adam angısına para verdim</i>	(=para verdiğim adam)

Bu örnekler *angı*'nın Rusçadaki ilgi adılı gibi kullanıldığını gösterir. Tek fark cins ayrımı göstermediğidir. Bu adıla ilk olarak Mihail Çakır'ın metinlerinde rastlarız. Konuşma dilinde kullanımı genç nesil arasında görülür. 60 yaşından büyükler *ani*'yi tercih etmektedirler. *Ani* bağlacıyla başlayan niteleme cümlesinde baş isim tekrar edilmez. Genelde Hint-Avrupa dillerinde baş isim eğer niteleme cümlesinde dolaylı nesneyse, baş isim kişi adılı kullanılarak tekrar edilir. Yani *adam ani para verdim* (para verdiğim adam) cümlesi Hint-Avrupa dillerinin yapısına uyarlansaydı

adam ani ona para verdim şeklini alırdı. Böyle olmaması, Türkçenin, nesnelerin anlaşıldığı zaman tekrarlanmaması özelliğinin bu tür kopyalanmış cümle modellerinde de korunduğunu göstermektedir.

Niteleme cümlesinin baş ismi yer adıysa *angı'* nın yerinde *nerede, nereye ve nereden* soru sözcükleri de ilgi adılı olarak kullanılabilir. Baş isim bir adıl ise canlılar için *kim*, eşyalar için *ne* soru sözcükleri ilgi adılı olarak kullanılabilir:

(20) *Üürekten inanırdım sanırdım olmalı bir öbür dünya nerede insanların canları nerede suçlular yanacak / burada kabaatsızlar bu yanda onnar kim fena yaptı.*

İnsanların canlarının, suçluların yandığı bir öbür dünyanın olmasına yürekten inanırdım. Burada suçsuzlar, bu yanda da fenalık yapanlar. Örneklerin çoğunda niteleme cümlesi baş ismin hemen arkasına gelir, fakat bu zorunlu değildir. Mesela (21) numaralı örnekteki niteleme cümlesi *halk* sözcüğüne bağlıdır. Eğer ilgi cümlesi, *çocuklar* ve *kızlar* sözcüklerine bağlı olsaydı, ilgi adılının çoğula göre uyum göstermesi gerekirdi.

(21) *Bir küçük halkın çocukları ve kızları, angısına sade şimdi açılar yol...
Daha yeni yol açılan bir küçük halkın oğlanları ve kızları....*

Amaç ve sebep cümleleri: Amaç cümleleri de genel olarak ana cümleden sonra gelirler. Ana ve yan cümlelerin öznesi aynı ise yüklem master eki, ayrılırsa istek kipi eki alır. Çoğu zaman yüklem ardından *deyni* ilgeci gelir; bazen bu tip cümlelerin başında bağlaç olarak *ani* ya da *ki* bulunur:

(22) *Onu alardık da atardık aazımıza ani ölmeme deyni*

Ölmemek için bunları (yerde duran buğday tanelerini) alıp ağızımıza atardık.

(23) *Tsentralisovani bir gosudarstva upravlyat etsin bizimnen ani biz yaşnyalım deyni*
Yaşayabilmemiz için merkezi bir devlet bize hükmetsin.

Bu tip yan cümlelerin bağlacı atılırsa anlamı değişmez; hatta ikinci örnek-

te olduğu gibi özneler ayrı olduğu zaman ya *ani* ya da *deyni* atılabilir, anlam değişmez.

Sebeup cümlesinin iki değişik türü vardır. Biri Türkçenin bir tür sebeup cümlesine benzer ve aynı zamanda daha önce bahsettiğim amaç cümlesi türüne yakındır. En önemli fark yan cümlenin yüklemının istek kipi değil, zaman kipi almasıdır. Bu tip cümlede de zorunlu olarak yüklemden sonra yine *deyni* gelir. Örneğin:

(24) *Da gideer nänä gözü görürsa, karısı gülmeer deyi*

Ve karısı gülmüyor diye gözünün gördüğü yere gidiyor.

(25) *ama onnarın familyası V. deyni onu fronda çaarıyorlar*

Ama onların soyadı V olduğu için onu cepheye çağırıyorlar.

Örneklerin gösterdiği gibi sebeup cümlesi ana cümleden önce ya da sonra gelebilir.

İkinci tür sebeup cümlesi yine Slav dillerinden kopyalanan bağlaçla başlayan yan cümle tipidir. Bağlaç olarak birkaç belirteç kullanılır. Bu belirteçlerin çoğu, eski zamanlarda Farsçadan kopyalanmış olsalar da, genelde Türkçedir. Yani Rusça belirteçler genel kopyalanmaz, sadece özellikleri Türkçe bir sözcüğün üzerine kopyalanır. Bunların arasında *onun için*, *onuştan*, *zere*, *çünkü*, *neçin ki/ani* ve *ani* vardır.

Genelde yan cümle ana cümleden sonra gelir, fakat *ani*, *çünkü*, ve *zere'*yle başlayan yan cümleler ana cümleden önce de gelebilir:

(26) *Bouldum zer ne onuştan ben korkiim hep sudan*

Hakikaten (bir defa) boğuluyordum, onun için sudan hep korkarım.

(27) *Ani gagauz yinan yok onnara*

Gagauz oldukları için onlara güven yok.

Zaman cümlesi: Bağlaçla başlayan bir tür zaman cümlesi de vardır. Bu cümle türünün bağlacı olarak *açan* 'ne zaman' soru sözcüğü kullanılır. Bu soru sözcüğünü Türkiye'deki bazı Karadeniz ağızlarından ve Osmanlıca'dan da tanırız, fakat Gagauzcada zamanı sormak için değil, sadece bağlaç olarak kullanılmaktadır. Zaman cümlesi bağlacı olarak *açan'*ın yerine *ne-zaman* ve *nevakit* de kullanılabilir:

(28) *Açan gördü ani şindensoram yumuşadım braktı beni*
Benim yumuşadığımı gördüğü zaman bıraktı beni.

Yan cümlenin bir ögesi, çoğu zaman öznesi olur; bazen *açandan* önce gelir. Öyle olduğu zaman bu ögede özel bir vurgu vardır:

(29) *A boba açan geldi hiç ne tuz yemişler ne tuzlanmışlar*
Ama babamın geldiği zaman (sanki) hiç (bir şey olmamış gibi), ne tuz yemişler ne tuzlanmışlar

Bu tür kopyalanmış cümle modellerinin yanı sıra Gagauzcada zarf-fiille kurulan bir kaç tür cümle de yaygındır. Bu özelliğini de Rusça ve Bulgarca da sadece bir tek tip zarf-fiil varolmasına ve bunun da konuşma dilinde nadiren kullanılmasına rağmen korumuştur. Bir başka Hint-Avrupa dilinin etkisi altında kalan İran Azericesinde, mesela zarf fiille kurulan yan cümle türüne artık rastlanmıyor.

Gagauzcada ise hem *-ip, -erek, -dii gibi, -diinen* gibi değişik zarf fiiller vardır hem de bunlar konuşma dilinde çoğu zaman Türkiye Türkçesindeki gibi ana cümleden önce gelmektedirler:

(30) *Ben her zaman gidip aşaa içirim birer stakan su*
Her aşağıya gittiğim zaman bir bardak kadar su içtim.

(31) *Ben uzandıynan almaa aldı altımdan şkemnecii ben*
Ben (kovayı) almaya uzanınca altımdan iskemleciği aldı.

(32) *Yaamur yaadu gibi o su durur*
Yağmur yağdığı zaman o (yağmur) su(yu) durur.

Sonuç

Bütün bu verdiğim örnekler Slav dillerinin Gagauzca üzerindeki büyük etkisini göstermektedir. Sesbilim ve biçimbilim alanında değişiklikler azdır; etkinin ağırlığı özellikle kelime hazinesi ve sözdiziminde görülür. Slav dillerinin etkisinin altında Gagauzca yeni ve aslında Türkçenin yapısına aykırı olan yan cümle türleri oluşturmuştur. Gene de, bu yapıların ayrıntıları incelendiği zaman bu yeni cümle türlerinin Türkçeye ait bazı yapı özellikleri taşıdığını görebiliriz.

Kaynakça

- Backus, Ad (1996), *Two in one: Bilingual Speech of Turkish Immigrants in The Netherlands*. (Studies in Multilingualism 1). Tilburg University Press: Tilburg.
- Baskakov, N. A. (1960), *The Turkic languages of Central Asia : Problems of planned culture contact. The Turkic peoples of the USSR : The development of their languages and writing*. Oxford.
- Boeschoten, Hendrik E. & Verhoeven, Ludo Th. (1985) Integration niederländischer lexikalischer Elemente ins Türkische: Sprachmischung bei Immigranten der ersten und zweiten Generation. *Linguistische Berichte* 98. 347-364.
- Cihair, Mihail (1934), *Besarabiealâ Gagauzlarân istorieasâ*. Chişinău.
- Demir, Nurettin (1999), Ağız araştırmalarında kaynak kişi meselesi. 3. *Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996*, Ankara: TDK yay., s. 285-293.
- Doerfer, Gerhard (1959), Das Gagausische. Deny, Jean & Grønbech, Kaare & Scheel, Helmuth & Togan, Zeki Velidi (Hgg.), *Philologiae Turcicae Fundamenta 1*, Aquis Mattiacis: Steiner, 260-171.
- Doerfer, Gerhard (1965), Zur "Kiptschakischen", Schicht des Gagausischen. *Central Asiatic Journal*, 10. 21-127.
- Erdal, Marcel (1999), Das Nachfeld im Türkischen. Johanson, Lars & Jochen Rehbein: *Türkisch und Deutsch im Vergleich*. Turcologica 39, Wiesbaden : Harrassowitz. 53-94.
- Güngör, Harun & Argunşah, Mustafa (1991), *Gagauz Türkleri* (Tarih-dil-folklor ve halk edebiyatı). (Kültür Bakanlığı Yayınları 1300.) Ankara: TDK.
- Johanson, Lars (1992), *Strukturelle Faktoren in türkischen Sprachkontakten*. (Sitzungsberichte der Wissenschaftlichen Gesellschaft der J. W. Goethe-Universität Frankfurt am Main 29:5) Stuttgart: Steiner.
- Johanson, Lars (1993), Code-copying in immigrant Turkish. Extra, Guus & Verhoeven, Ludo (Hgg.), *Immigrant languages in Europe*. Clevedon, Philadelphia, Adelaide, 197-221.
- Kıral, Filiz (2001), "Das gesprochene Aserbaidshanisch von Iran : Eine Studie zu den syntaktischen Einflüssen des Persischen", *Turkologica*, 43 Harrassowitz: Wiesbaden.
- Manov, Atanas I. (1938), *Potekloto na gagauzite i tehните obiçai i iravi : va dve çasti*, Sofija.

- Menz, Astrid (1991), *Studien zum Türkisch der zweiten deutschlandtürkischen Generation*. Yayınlanmamış Master Tezi, Mainz Üniversitesi.
- Menz, Astrid (1999), *Gagausische Syntax : Eine Studie zum kontaktinduzierten Sprachwandel*, *Turcologica*, 41, Harrassowitz : Wiesbaden.
- Menz, Astrid (2000), Analytical modal constructions in Gagauz. Göksel, Asli & Kerslake, Celia 2000. *Studies on Turkish and Turkic languages: Proceedings of the Ninth International Conference on Turkish Linguistics*, Lincoln College, Oxford, August 12-14, 1998, *Turcologica*, 46, Wiesbaden : Harrassowitz. 151-158.
- Moşkov, V.A. (1904), *Nareçiya bessarabskih gagauzov* (= Radloff, W.: Proben der Volkslitteratur der türkischen Stämme, X. Theil) St. Peterburg.
- Pokrovskaya, Lyudmila A. (1964), *Grammatika Gagauzskogo Yazıka: Fonetika i morfologiya*. Moskva: Nauka.
- Zajaczkowski, Włodzimierz (1966), *Jazyk i folklor Gagauzów z Bulgarii*. Kraków.

Slavic Language Influence on Gagauz

Dr. Astrid MENZ

Abstract: Gagauz is a Turkish dialect spoken on the Balkans that shows very interesting structural deviations from the common Turkic model. After studying the available published language material as well as data collected in a field study I analyzed those deviations triggered by the influence of Slavic languages according to the code-copying model. The aim of this article is to exemplify the main findings of my PhD thesis.

Key Words: Southern Oghuz, Language contact, syntax, code copying

Влияние Славянских Языков на Гагаузский

Астрид МЕНЦ

Orient-Institut der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft

Резюме: Гагаузский язык, который является балканским диалектом турецкого языка, несет в себе очень интересные элементы, отличающиеся от общих особенностей тюркских языков с точки зрения структуры. На основе письменных источников и материалов из устной речи, собранных в результате полевого исследования, эти изменения, возникшие вследствие влияния славянских языков, анализируются при помощи теории копирования языковых кодов.

Ключевые слова: Западно-огузский, языковой контакт, синтаксис, копирование кода, гагаузский язык.